

HUUMEONGELMA

Huumeongelma pysyi Suomessa suhteellisen vähäisenä 90-luvulle saakka. Tällä vuosikymmenellä aineiden tarjonta ja käyttö ovat lähteneet olemassa olevan tutkimustiedon valossa selvään kasvuun. Tästä huolimatta huumeiden käyttötaso on Suomessa edelleen matalampi kuin muissa teollisuusmaissa, ja valtahuumeeseen – alkoholiin – nähden laittomat aineet ovat edelleen marginaalinen ilmiö. Mikään ei kuitenkaan viittaa siihen, että nykyinen kasvusuunta olisi taittumassa. Päinvastoin, yhdentyvää Eurooppa ja maailma helpottavat kaiken – myös laittomien huumeiden – liikkuvuutta. Siksi huume keskustelu käy parhaillaan kiihkaana. Poliittikka joudutaan muotoilemaan tavallaan puun ja kuoren välissä, tilanteessa, jonka luonteen Juha Partanen on tiivistänyt pohjoismaisessa huume tutkimusseminaarissa viime keväänä seuraavasti:

”Mielipidetutkimuksen mukaan valtaosa eli ainakin kaksi kolmasosaa pohjoismaiden ihmisistä pelkää huumeita kaikissa muodoissaan, ja yli 90 % heistä ilmoittaa, ettei missään tapauksessa halua kokeilla niitä. Vain harvoista asioista ihmiset ovat yhtä yksimielisiä. Poliitikot tietävät tämän ja ottavat sen huomioon. Silti ‘huumevapaa yhteiskunta’ on huume politiikan tavoitteeksi epärealistinen tai jopa väärä. Tähän tulokseen päätyy, kun katsoo millainen on nykyinen tilanne tarjonnan, kysynnän tai kontrollin suhteen. Tarjontaa organisoii maailmanlaajuinen tuotanto- ja jakelusysteemi, joka antaa valtavia voittoja.”

Partasen johtopäätös on, että vaatimus huumeiden, edes kannabistuotteiden vapauttamisesta on Suomessa kuten muissakin Pohjoismaissa epärealistinen, vailla kaikupohjaa. Käänteisesti tämä tarkoittaa, että valtaosa kansalaisista haluaa huumeiden pysyvän laittomina. Näin siksi, etteivät huumeet normaalistuisi, saisi kulttuurista hyväksyntää samalla tavoin kuin alkoholi. Alkoholille tämä asema suodaan, koska tässä kulttuurissa se on ollut perushuume satoja vuosia. Muut huumeet ovat ylimääräisiä tulokkaita ja tulisivat vain alkoholin lisäksi, eivät korvaamaan sitä.

Toisaalta maailman yhentyminen ja huume tarjonnan paine pitävät huolta siitä, että huumeita on enää vaikea ellei mahdoton kokonaan juuria pois. Onko tästä tehtävä Partasen tavoin se johtopäätös, että ”huumevapaa yhteiskunta on huume politiikan tavoitteeksi epärealistinen tai jopa väärä”? Tämä on kysymys, joka tällä hetkellä kuumentaa tunteita ja jakaa huume keskustelijoita kahteen leiriin. Miksi näin on, olisi itsessään mielenkiintoinen tutkimuskysymys: millaiset perusasenteet ”huume vapaan yhteiskunnan” välityksellä todella törmäävät.

Tarjolla on historiallinen vertailukohta. Sotien jälkeisinä vuosikymmeninä Suomessa käytiin samantyyppistä kiistaa suhteesta alkoholiin: pitäisikö pyrkiä ”alkoholivapaaseen” vai ”alkoholihaitoista vapaaseen” yhteiskuntaan. Edellisen kannalla oli vielä silloin voimakas raittiusliike, jälkimmäisen takana Alko ja urbanisoituvaa Suomi. Jälkikäteen voi kärkeä, että alkoholivapaaseen yhteiskuntaan pyrkivä perusasenne halusi palauttaa alkoholin lait-

tomaksi huumeeksi, samaan asemaan, jossa se oli kieltolain aikana. Alkoholihaitoista vaapaaseen yhteiskuntaan tähtäsivät ne, joiden mielestä alkoholi oli tullut jäädäkseen, ja siksi se oli syytä normalisoida, hyväksyä sen olemassaolo, mutta alkoholipolitiikan nimellä tunnetun systeemin kautta säädellysti, valvotusti.

Ollaanko nyt huumeiden kanssa samassa tilanteessa? Ei ja kyllä. Kieltolaki yritti poistaa perinteisen ja kulttuuriin syvään juurtuneen valtahuumeen, alkoholin, ja epäonnistui täysin. Kieltokokeilun jälkeen alkoholi oli syytäkin pyrkiä yhdentämään uudelleen muuttuvaan kulttuuriin. Huumeet taas eivät aiemmin ole olleet täällä läsnä, ne ovat olleet vieraita ja kieltolain piirissä koko ajan. Siksi niiden suhteen ei ole kysymys jonkin menneen palauttamisesta, vaan kokonaan uusien aineiden tulosta.

Siksi ”huumevapaan yhteiskunnan” tavoitteella on kansalaisten valtaosan spontaani tuki takanaan – toisin kuin alkoholin kieltolailla.

Mutta entä jos realiteetti kuitenkin on, että huumeet joka tapauksessa ovat tulleet jäädäkseen? Onko muuta mahdollisuutta kuin ”normalisoida” ne, hyväksyä ne vähitellen kulttuurin osaksi samalla tavalla säädellysti kuin alkoholi? On kyllä: jos huumeet pidetään laittomina, niitä koskee silloin sama logiikka, jolla rikoslainsäädäntö muutenkin lepää. Sehän ei periaatteessa hyväksy mitään, minkä se määrittelee rikokseksi. Jos esim. väkivalta ja ylinopeudet ovat laittomia ilmiöitä, niin perimmäinen tavoite on ”väkivaltavapaa” tai ”ylinopeusvapaa” yhteiskunta. Mutta kun kokemuksesta hyvin tiedetään, että ”lopulliseen” tavoitteeseen on vaikeaa tai jopa mahdotonta päästä, siitä ei koko ajan muistuteta. Käytännössä pyritään toimimaan tavoitteen suuntaisesti: vähentämään väkivaltaa ja ylinopeuksia.

Perimmäisen tavoitteen olemassaolo ei siis automaattisesti tarkoita, että se voitaisiin pikaisesti saavuttaa tai että sen saavuttamista olisi mielekäästä edes yrittää. Silti tavoitteen suuntaisesti pitää kuitenkin toimia. Tämä ei kuitenkaan vielä kerro paljoakaan optimaalisista keinoista, joita väkivallan tai ylinopeuksien vähentämiseksi tässä ja nyt olisi suosittava.

Sama koskee huumekontrollin keinoja.

Kaksi perussuuntaa on kuitenkin mahdollista hahmottaa. Todella tehoavat keinot olisivat tarpeen nimenomaan huumeiden tarjonnan, kansainvälisen huumeikaupan rajoittamiseksi. Tämä edellyttäisi ennen kaikkea kansainvälisiä, vähintään EU-tason toimia. Sen sijaan käyttäjien kohtelussa saattaisi olla jopa pehmentämisen varaa – varsinkin siinä mielessä, että kontrollin painopistettä siirrettäisiin rangaistuksista hoitojärjestelmän kehittämiseen. Tällä hetkellä hoitoresurssit ovat tarpeeseen nähden vähäiset, niin määrällisesti kuin laadullisesti. Toiminnan kehittämiseen suhtaudutaan kovin epäluuloisesti, ja suorasukainen voimankäyttö näyttää tälläkin alueella olevan suositumpaa kuin hyvinvointivaltion logiikan mukainen hoitomuotojen avoin kehittäminen ja järkipäiväinen vertailu.

Huume-politiikan muotoileminen nykytilanteessa on joka tapauksessa vaikeaa, valitaan perustavoitteeksi mikä tahansa. Siksi on tärkeää kannustaa ja ylläpitää kriittistä ja argumentoivaa keskustelua huumeongelman luonteesta, erilaisista ratkaisumalleista ja niiden vaikutuksista. Tälle keskustelulle YP (kuten sen edeltäjä Alkoholipolitiikka) on tarjonnut ja pyrkii jatkossakin tarjoamaan avoimen foorumin.

MATTI VIRTANEN